

DĚKANKA ZIMNÍ

Pozdě v zimě, když jiné hrušky není již viděti, zdobí výkladní skříně lepších obchodů ovocem v něžném, často i přepychovém balení, na pohled neúhledná, zelenavá, polovelká, často však i veliká, vysoce ceněná „Děkanka“, nabízená za ceny pro nás neobvyklé. Bývají to plody dovážené buď z Francie nebo Tyrol, kdež k tomu účelu se pěstuje ve veliké míře.

O jejím původu kolují různé domněnky a nejvěrohodnější jest zpráva starého pomologa Van Monse, podle které byla nalezena v bývalé zahradě kapucínského kláštera v Lovanech (Louvain) v Belgii, kdež se ještě v roce 1825 nalézal starý, původní strom pod jménem „Pastorale“. Také Dr. Diel píše, že obdržel v roce 1821 od Van Monse „Děkanku“ pod několika jmény. Velice zajímavé jest, že nalézáme v starých záznamech, že zaslány byly z Belgie stromy „Děkanky“ také pode jménem „Beurré d'Austerlitz — Slavkovská máslovka“!

V naší vlasti netěší se už oblibě a péči, jakáž se jí dříve věnovala v hojné míře a vymírá z většího dílu. Příčinou toho jest asi ta okolnost, že podléhá čím dále, tím více plísním, které strom zeslabují a plody znetvořují, takže bez pečlivého stříkání směsí vápna a modré skalice jest téměř nemožné její pěstování.

Přes to byla doporučena při posledním šetření dosti hojně z celé České nížiny, z obvodu opočenského a plzeňského k pěstování na krcích v domácích zahradách a přijata do zemského sortimentu.

Není snad druhé hrušky, o které by se tak rozcházely mínění a zkušenosti. Jedna strana ji úplně zavrhuje, druhá nemůže dosti vychváliti. Ten, kdo ji zná v pásmu studenějším, našel na ní nic doporučení hodného, jest to jen vařivka a k tomu ještě často kamenitá; v pásmu mírnějším jsou již lepší, aspoň největší plody dozrají a změknu, kdežto v pásmu teplém platí za nejušlechtilejší zimní hrušku vůbec; však i tu jsou jen veliké plody nejchutnější, čím menší, tím špatnější. Podle toho se řídí také její cena. Přejde-li však studené, deštivé, léto jsou i při nejlepší kultuře i velké plody jen k vaření. Děkanka žádá především tepla, dlouhé vegetační doby, aby se úplně mohla vyvinouti a nabyla stromové zralosti; za takových okolností, jaké převládají jen v jižnějším pásmu, daří se arcit velmi dobře, tam brzo kvete a plody mohou zůstat dlouho na stromě; také jen tam nalezneme veliké sady, kde nic jiného není než samá Děkanka.

U nás najde se velmi málo vhodných, teple položených míst, kde by se s prospěchem dařila a doporučiti ji lze k volnému pěstování ve větší míře jen tam, kde ještě s prospěchem se daří a dozrává vinná réva ve volných vinicích. Všude jinde, kde jí nelze dáti místo již od přírody teplé, tedy k jihu nebo jihovýchodu skloněné stráně, nebo jinak dokonale chráněnou, teplou polohu, lze ji pěstovati jen blíže vysokých plotů, zdí, a ještě lépe, je-li vedena

přímo na těchto. Také půdy vyžaduje hluboké, přiměřené vlhounké a teplé; v půdě mokré, studené, suché nebo špatné naprosto se nedaří, stromy krní, plody zůstanou drobné, jsou jako kamenné a praskají. Jak již podotčeno, trpí velice plísňemi a lze ji jen pilným stříkáním udržeti čistou a jen v roce suchém, teplém, bývá čista bez stříkání.

V teplých polohách lze ji sázeti co polokmen, lépe však jako volně rostoucí nebo pravidelnému řezu podrobený krsek a věncoví vedené v jakémkoliv tvaru, ještě však lépe jako palmetu vedenou na plotě nebo zdi; za uvedených poměrů lze ji pak sázeti i ve vyšších polohách. K pěstování na vysokokmenech nelze ji naprosto doporučit; roste sice a plodí velmi dobře, i plody vyvinou se docela pěkně, avšak nikdy nedozraje a nelze ji jinak upotřebiti než k vaření.

Plodnost její začíná dosti záhy, jest hojná a stálá. Roste z mládí velmi živě, zdravě, slaběji oproti druhům jiným, pěkně široce jehlancovitě vzhůru, nebývá však nikdy, i při dobré kultuře veliká, a i jehlance dorůstají za dobrých poměrů sotva 5 m.

Mrazy jí neškodí a jen v době květu bylo pozorováno, že utrpěla lehkým mrazem.

Na kdouli roste při dobré obsluze a pilném hnojení zcela dobře, je-li však ponechána sama sobě, roste sice, ale jen krní a přináší málo užitku; pak lépe, je-li šlechtěna na plánce, také i na větší jehlance a palmety jest lépe sázeti ji šlechtěnou na plánce.

Její dlouhé slabší letorosty bývají pod oky zcela mírně zprohýbány, oblé, na slunečné straně zelenavě zrnitě zahnědlé, ve stínu temně zelenavé, lesklé a zcela nenápadně poseté vyvstalými drobnými čárkovitými tečkami, místem hustěji, jinde řidčeji; konec letorostu bývá silnější a někdy s květným poupětem.

Silná, kuželovitá oka jsou od spodku málo, ke konci letorostu víc a více odstálá, na patkách mírně vydutých a sotva patrně žebérkatých; v teplém, suchém létě, na příklad v roce 1911, změnila se většina ok v květná poupata. (Viz obraz.)

Mladé rašící lístky jsou jasně zelené, majíce ochmýřený okraj; úplně vyvinuté bývají po koncích letorostů malé, 60—65 mm dlouhé, 31—34 mm široké, dále ke spodu větší, 80—85 mm dlouhé, 40—50 mm široké, dlouze obvejčité, světle zelené, lesklé, málo prohnuté a mají okraj hustě pilovitý, na řapících 18—22 mm dlouhých, opatřených nitovitými, dlouhými palisty; příplodní bývají o něco větší, vejčité, až srdčité, s okrajem tupě pilovitým.

Květná poupata, vyvinující se ve velkém množství jsou malá, štíhlá, na špičce jako roztrpaná, ochmýřená, se šupinami po okraji jako kůže žlutými, dále pak hnědými, dílem také jako postříbřenými; z nich vykvétají velké květy, z okrouhlých, navzájem se nedotýkajících plátků složené a fialovými prašníky okrášlené v menších chomáčích. (Viz obraz.)

Velikost plodu jest závislá na tvaru stromu a poloze. Ke zhotovení přiložených obrazů sloužily plody vzaté se zákrsku v dobré poloze rostoucího a lze tuto velikost považovati se zřetelem k domácím poměrům za průměrně dobrou; při větší úrodě bývají menší, při pečlivé kultuře daleko větší, na špalíru dovedou ve Francii vypěstovati plody až 700 g těžké; dosahují toho tím, že veškeré nevyvinuté nebo ve vývoji se opozdující plody otrhají a nechávají jen nejvyvinutější; tam platí heslo: raději málo, ale dokonalých plodů, které se velice draze prodávají, vydají pak více, než kdyby se byly ponechaly všechny plody na stromě. Do obchodu přicházejí obyčejně plody 200—400 g těžké.

Tvar nebývá stejný, některé plody bývají téměř okrouhlé, jak asi průřezem plodu znázorněno, jak široké, tak i vysoké, často i širší, jiné, a to většinou, jsou jako vejčité, zřídka ke stopce více protáhlé a ještě řidčeji válcovité; většinou nejsou plody v příčném průřezu zcela kulaté, spíše stlačené a větší plody bývají i ploše zhrbolené.

Polozavřený kalich jest složen z rohovitých, žlábkovitých, proti sobě skloněných a jako plod zbarvených ústů a vězí v mělké, zcela ploše zhrbolené jamce.

Stopka bývá nestejně dlouhá, dřevnatá, silná, jednotlivě i zdužnělá, zelená a hnědá; trčí z hluboké, hrboлатé jamky; u plodů menších bývá však též jen jakoby do šikmé špičky plodu vtlačena a i hrbolem lehce přimáčkuta na stranu.

Silná, hrubá, zelená a jemně zdrsnělá slupka leskne se zcela málo; teprve v zimě poněkud

žloutne, zastíněná strana zůstává zelená, slunečná bývá lehce, temně zarudlá. Drobné i hrubé rzivé, v červeném jako zelenavé tečky pokrývají hustě celý plod, jen sem tam zůstává malá část slupky bez teček; blíže kalicha a stopky nalézáme drobnou jako rozhozenou rez, sem tam i větší rezavou skvrnu.

Dužnina dokonale vyvinutých plodů bývá bílá, mění se do žluta, jen kol jaderníku jest zrnitá, jinak zcela jemná, hojně šťavnatá, rozplývá se a vyniká skvostnou sladkou, pikantně navinulou chutí, s libou, jemně kořenitou příchutí. Dužnina plodů za nepříznivých poměrů vyrostlých, bývá více méně kamenitá, sotva máslovitá, také zcela tuhá, chuť pak ničím nevyniká. Však i u největších plodů stává se někdy, že najdou se pod slupkou, na místě tom jaksi propadlém, zkamenělá zrna.

Jaderník, obklopený hustou, tvrdou zrninou, mívá osu úzce dutou a chová v dlouhých, dosti prostranných pouzdech dobře vyvinutá, baňatá, dlouze špičatá, světle hnědá jádra.

Dozrává dokonale jen v teplých letech; nutno ji nechati tak dlouho na stromech, až když listů opadá. Opatrně česané plody ukládají se do teplejšího, jen mírně vlhkého sklepa, kdež podle toho, jak na stromě dozrály, buď již koncem prosince, spíše však v lednu až březnu dospívá k jídlu; plody brzo zčesané velmi vadnou a nejsou k potřebě; do studeného, vlhkého sklepa uložené, velmi hnijí.

V Pomologickém ústavě v Troji vedena jest pod čís. 211, Děkanka zimní. Bláha k tomu připsal: Strom roste z mládí přiměřeně bujně, v stáří pak velmi skrovně, koruna široká, rozeklaná pyramida; daří se též na kdouli. Zvláště jako pyramida, polokmen a jiné tvary do volných sadů s hlubokou, výživnou a teplou půdou; ve vyšších polohách jen na teplém stanovišti, ne tak pro zmrznutí, jako více, by ovoce dozrálo. Zraje v únoru — do dubna. Mrazy netrpí, v posledních letech jest však napadena plísní, která ničí až 60% plodů. Co možná pozdě česat!

Popisy její nalézáme: „Moravské Ovoce“ čís. 74, Děkanka zimní; „Handbuch der Obstkunde“ čís. 77, Winterdechantsbirne; Leroy: „Dictionnaire de Pom.“ čís. 442, Doyenné d’hiver; též tak i Thomas, str. 61; Gaucher čís. 71; Stoll, tab. 32, Winterdechantsbirne; J. Brzezinski: „Hodowla drzew i krzewow owocowych“ Dziekanka zimowa.

Další známá synonyma: Frühlings-B. B., Grüne Winter-Herren-B., Hildesheimer Winter-Bergamotte, Kamillen-B., Lauer’s Englische Oster B. B., Pfingsbergamotte, Van Mons Frühlings B. B., Anglaise, Angleterre d’hiver, Bergamotte Crassane d’Hiver, Berg. de Pentecôte, Beurré d’hiver de Bruxelles, B. d. Pâques, B. de Pâques de Lauer, B. de Printemps, B. Roupé, B. Faster, Bezi Chaumontel Très Gros, Canning, Canning d’Hiver, Dorothée Royale, Doyenné d’Hiver, Ancien, D. d’Hiver Vrai, D. de Printemps, Foucroy, Merveille de la Nature, Pastorale, Philippe de Pâques, Poire du Pâtre, Pastorale d’Hiver, Pastorale de Louvain, Seigneur d’Hiver, Philippe d’Hiver, Silvange d’Hiver, B. d’Austerlitz, B. d’Hiver, B. d’Osterling, Bergam. Tardive, Doyenne de Pâques, Belle d’Ixelles, Paddington, P. de Pentecôte, Soldat Paddington, B. de Pentecôte, Doyenne Philippe d’Hiver, Soldat, Canella hysmalis.

